

DECLARACIÓ FINAL DE LES II JORNADES INTERNACIONALS AFFRIC. PER UN SISTEMA UNIVERSITARI QUE APOSTI PER L'ÀFRICA EN L'ENSENYAMENT I LA RECERCA

Membres i entitats de l'àmbit acadèmic, de sectors professionals i de la societat civil catalana en general ens reunim per expressar conjuntament la nostra preocupació amb relació a l'oferta d'estudis reglats sobre el continent africà.

1. Malgrat la proximitat geogràfica i històrica amb el continent africà, la formació d'especialistes dedicats a les realitats específiques d'Àfrica, en qualsevol disciplina o àmbit del coneixement, sempre ha estat minsa tant a l'Estat espanyol com a Catalunya. L'augment de la demanda i l'interès social pels temes africans s'ha hagut de pal·liar, sovint, amb iniciatives a títol individual de professors aïllats, per definició precàries i de curta volada. L'única excepció la trobàvem a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (UB), on el camp d'estudi africanista era reconegut i també visible en el nom del Departament d'Antropologia Social i Cultural i Història d'Amèrica i Àfrica. Tanmateix, dos esdeveniments recents han fet que aquest reconeixement hagi quedat diluït. D'una banda, la reorganització dels Departaments ha eliminat la referència a l'Àfrica com a camp d'estudis específic. D'altra banda, la jubilació del Dr. Ferran Iniesta Vernet, que ocupava l'única plaça de titular en Història d'Àfrica, ha obert un període d'incertesa. Malgrat que tant el Departament com el Vicerectorat de Professorat de la UB han fet esforços lloables per cobrir aquesta plaça amb un nou professor titular, el cert és que la fórmula trobada és provisional. Per tant, en aquest cas concret, per tal d'assolir tan sols el nivell de mínims que ja hi havia, caldria encara garantir la continuïtat de la plaça de titular, i formalitzar la presència dels estudis africans en el nou mapa departamental.

2. El Centre d'Estudis Africans i Interculturals (CEA) es va fundar l'any 1988 amb la voluntat d'esdevenir un centre de recerca associat a les Universitats, però en aquell moment cap Universitat va mostrar prou interès per acollir-lo. Aleshores, el CEA va estimar-se més esdevenir una entitat sense fins lucratiu, i esmerçar-se tant en la difusió rigorosa sobre les realitats africanes, com en la formació generalista en qüestions africanes. Durant tots aquests anys el CEA ha estat fent una funció de frontissa entre l'Acadèmia, les ONG i les associacions d'africans residents a Catalunya. En aquest sentit, ha estat un lloc de trobada i debat entre col·lectius diferents, i molts acadèmics

han trobat en el CEA l'espai i la cobertura institucional per impulsar aquelles iniciatives que no es podien dur a terme a les Universitats. El curs i el diploma de postgrau sobre Societats Africanes, ofert pel CEA i la Universitat Pompeu Fabra, és un bon exemple d'aquesta confluència de col·lectius diversos. El CEA és ara el promotor del debat que està darrere d'aquesta declaració, l'objectiu de la qual és deixar palès que, a més de la difusió i la denúncia, és imprescindible que hi hagi una recerca científica que s'avingui amb els estàndards internacionals. A més, cal insistir que pertoca a les universitats fer aquesta recerca.

3. La recerca en societats africanes no és quelcom que interessi només els erudits o els aventurers. La societat catalana té molt a guanyar d'un coneixement aprofundit del continent veí. En primer lloc perquè cada cop més catalans són d'origen africà, i aquesta tendència no farà més que augmentar. En segon lloc, perquè els africans ens aporten innovacions contrastades davant d'uns problemes que ens afecten directament, com per exemple la desigualtat social creixent, la migració a l'estranger de joves ben formats, o els efectes socials derivats de les polítiques d'austeritat. Els cert és que molts d'aquests problemes s'han fet més evidents a casa nostra des del 2008, mentre que les societats africanes fa moltes més dècades que els afronten. A més a més, les societats africanes tenen l'hàbit de combinar diferents epistemologies, integrant el que ve de fora sense haver de renunciar al que és propi, amb l'esperit de conservar el millor dels dos mons. Les universitats catalanes no poden dimitir de la possibilitat d'aprendre d'aquesta experiència: ens cal no només saber més, sinó també saber fer de maneres diferents. Finalment, també cal apostar per l'Àfrica perquè els indicadors macroeconòmics indiquen que el continent africà és el que més creix, i molt probablement ho continuarà sent en les properes dècades. Si l'Àfrica creix i encara té forces per emigrar és per alguna raó i, encara que només sigui per motius purament pragmàtics, hauríem de saber-la i poder avaluar fins a quin punt podem aprendre quelcom aplicable a la nostra societat.

4. Per millorar els nostre coneixement *in situ* sobre el continent Africà cal formar especialistes que no només siguin bons professionals en qualsevol de les disciplines que s'ensenyen a les diferents facultats i departaments —des de la geologia a la infermeria, i des de l'enginyeria a l'administració pública—, sinó que, a més a més, també coneguin els condicionants imprescindibles per poder exercir la seva professió en contextos africans. Per exemple, ni els tipus de sòls, ni la concepció i problemàtica de la salut i la malaltia, o la manera d'avaluar la necessitat i l'impacte de grans infraestructures són iguals que a casa nostra, i cal ser conscient d'aquestes diferències. Alhora, també cal

dir que quan tractem del continent africà com una unitat sovint assumim, de manera precipitada, que existeix una hipotètica similitud entre les diverses societats africanes. Per prevenir-nos contra aquesta simplificació, també és necessari que les nostres universitats formin en la diversitat cultural i lingüística generada per la llarga història del continent, que es remunta al període en què els primers grups homínids van començar a expandir-se pel planeta. Les iniciatives que fins ara han assumit el repte de tenir en compte tots aquests aspectes amb propostes interuniversitàries, internacionals (amb presència d'universitats africanes) i d'excel·lència, com és el cas del Màster Cultura i Desenvolupament, no han rebut, malauradament, el suport que mereixien.

5. La recerca de qualitat exigeix terminis llargs, personal estable, finançament adequat i una bona combinació entre recerca bàsica i recerca aplicada, ambdues amb la necessària experiència empírica. La recerca a i per a l'Àfrica no és una excepció. Tanmateix, quan la recerca es fa des d'universitats no africanes cal afegir-hi dos aspectes importants: 1) un esforç de col·laboració i diàleg constants amb els col·legues de les universitats africanes, la qual cosa demana suport logístic, administratiu i financer; i 2) la voluntat d'evitar la reproducció de les relacions de poder que, de manera més o menys subtil, persisteixen entre Europa i les seves antigues colònies. Aquestes relacions de poder impliquen que sovint s'assumeix que només hi ha una manera —la nostra— de pensar i organitzar l'economia i la política. Creiem que la mateixa sobirania que volem per a nosaltres cal que la respectem als africans quan es tracta de decidir el model de societat en què volen viure, així com llurs prioritats en matèria d'infraestructures i tecnologia.

6. Per tant, en vista del que s'ha exposat en els punts anteriors, creiem que és imprescindible un reforç generalitzat de professorat especialitzat en el continent africà, i, en determinats casos, també una adaptació dels currículums vigents per incloure les problemàtiques pròpiament africanes i enquadrar les recerques sobre el terreny. Els signants d'aquesta declaració també afirmem la voluntat de coordinar-nos i complementar-nos, cada un des del seu àmbit d'actuació, per ampliar la oferta en la docència i la recerca en qüestions africanes.

Barcelona, 26 de febrer del 2016